

Két, egymástól eltérő, egymást követő művészgeneráció képviselőjének, apa és fia, Balla András és Balla Gergely közös tárlatáról lévén szó, a kiállított műveket vizsgálva önkéntelenül is azt keresheti a szemlélő, hogy melyek a közös, összekötő jegyek, és melyek az eltérések, melyek az egymástól független, karakteresen egyéni vonások? Tematikus, és alkalomhoz kötődő kiállításról lévén szó, a bányászat, a bánya világa, az ipari táj jellegzetes jegyeit, helyi színeit és jellegzetességeit hordozó, válogatott kol-

Wehner Tibor 71

HELYI JÁRAT

Balla András és Balla Gergely

dorogi kiállítása

lekciót szemlélve a közös jegyek felfedezése természetesen nem különösebben nehéz – és itt legelsőként a művek magas fokú esztétikai minősége, a látásmód eredetisége mellett a képek történelmet idéző szerepére, regionális kapcsolódásaira, a dokumentatív funkció szolgálatára kell felhívunk a figyelmet. Egy letűnt, ma már csak nyomokban vagy az emlékekben létező, vagy egy már gyökeresen átalakult világ képei jelennek meg előttünk Dorog és a dorogi térség metszetében, hivatkozva az idő kíméletlen, esetenként észrevétlen múlására. És a tárgyak, a környezeti elemek, a mesterségesen a természeti környezetbe illesztett objektumok üzenethordozó szerepére, a rekvizitumok mintegy varázsütésre szimbolikus tartalmakkal való telítődésére kell emlékeztetnünk: arra, hogy egy ma is álló épület milyen más jelentéseket fókuszálhat jelenünkben, a mindennapokban, mint egy róla készült, mondjuk az 1970-es vagy 1980-as években készült fotográfia megjelenítése, illetve a megjelenítése által sűrített üzenetek által? Miként Beszédes Sándor 1876-os esztergomi árvíz megörökítő képei sem csupán a természeti katasztrófa, és az akkor állt és a képeken ma is felismerhető és valóságban is beazonosítható épületek miatt érdekesek, hanem az ezen konkrétumokon túllépő, különleges esztétikai értékek és szépségek miatt is – lám, másfélszáz év elmúltával már egy várost pusztító árvízzel kapcsolatosan a szépség fogalmát is használhatjuk –, s ugyanígy Balla András és Balla Gergely a magunk mögött hagyott évszázad utolsó évtizedeiben készült, komor valóságot idéző képei is a visszatekintés, a láttatás varázsa által fokozatosan megszépülő tereket, közegeket tárnak elénk. A domináns fekete, szürke, barna árnyalatok ellenére is rendkívül színesen és sokatmondón.

Mert miként számos fotográfus-elődjük, Balla András és Balla Gergely is tereket, közegeket, környezetet fotografált és fotografál, és úgy ítélhetünk, hogy ezekkel a környezet-jelentésekkel tudósítanak a kor emberéről is úgy, hogy maga a kor embere nem, vagy csak mintegy mellérendelten jelenik

meg a kompozíciókon. Áttételesen, az áttételek jelentősége által viszont nagyon is erőteljesen jelen van. Talán városképeként, építészeti fotókként kategorizálhatnánk ezeket a felvételeket. Az emberalak helyett üzemi épületek, ipari tornyok, mészégető-kemencék, futószalagok, traverzek, 72 utca- és kertrészletek, hajdan volt vagy ma is álló szobrok rögzülnek a képeken, szélesre tárva a látószöveget vagy csupán egy-egy kiemelt részletelemre koncentrálnak. Az apa és a fiú képei is arról tanúskodnak, hogy nem csak egy-egy motívummal való véletlenszerű találkozásról van szó, hanem a terep, az adott tér szisztematikus bejárásáról, legfontosabb eleminek képi számbavételéről, a specifikus jellemzők felfedezéséről, sajátosság eszközközzel való kiemeléséről és rögzítéséről. A dolgok – és a dolgok révén, áttételekkel terhelt az ember – konkretizálásáról, a kor, a történelem, a társadalom általi meghatározottságának tudatos feltárásáról.

A tavaly ősszel kiadott, Balla András fotográfusi életművéről megjelent monográfia részletesen elemzi a művész immár négy évtizedes munkásságát – a könyv reprodukciói között szerepel néhány itt bemutatott kép is –, s ez a feldolgozás a különböző, egymástól látszólag teljesen független képcsoportok felvillantásával a magyar fotóművészet egyik legsokoldalúbb, legkülönösebb műveket alkotó művészenek portréját rajzolja meg. Nemcsak a fotóművészet beavatottjai ismerik Balla András barokk kertekről készült, titokzatos szépségeket és rejtelmeket kibontakoztató sorozatát, a 20. századi magyarországi közállapotokat szellemesen tükröztető betonpillangó-együttest, a megejtő Borostyán Imre-etüdot, a talányaikkal meghökkentő konceptuális felvételeket, a nagyapa kazettáiról készített fantasztikus érzékenységgű kompozíciókat – a művek tárgya, szellemisége, gondolatisága, formai leleményei mellett rendkívül változatos és bravúros technikai eljárásokat, megoldásokat alkalmazó képeket regisztrálhatunk. Ez a néhány főművet is felsorakoztató, és néhány kiállításon még egyáltalán nem szerepelt felvételt is bemutató dorogi válogatás tulajdonképpen e nagyszabású életműnek egyetlen szegmensét tárja most elénk: a szemlélődő, a dolgok állását rögzítő, a dolgokat az időfolyamból egy pillanatra kiragadó és kimerevítő képeket alkotó művész Doroghoz kapcsolódó, és a bányavidékek világát rögzítő műegyüttesét. A hétköznapi különösségeit felfedező, a korszellem lenyomatait elszántan kutató, a kép-nézőt a konvencióinak rabságából kiszakító képalkotó Balla András munkái kerülnek ezúttal a hajdani bányásztelepülés mai közönsége elé. Az idősebb generációk a súlyos tanulságokkal terhelt múltunkkal szembesülhetnek e képköltészeti futamokban és e kemény képi kijelentések zuhatagában.

Balla Gergely 1996-ban fotografált *Dorogi bányászfürdő* című sorozatával nemcsak tehetségét igazolta, hanem egy csapásra beemelte Dorogot a magyar fotótörténetbe. A bányászfürdő-képek megdöbbentő és sajátosság

módon egyesítik a valóságot és a valóságon túlit: a bányász-mindennapok hajdani természetes közege a kívülálló számára hátborzongató, hihetetlen, szurreális világ. E képsorozat minden bányász-emlékműnél sokatmondóbb, mélyebb és hitelesebb. Az ugyancsak az 1990-es évek végén készült Pílisi mészégetők-sorozat építményeinek érzékeny fotóművészeti rögzítése az esztétikai értékeken túl egyben fontos ipartörténeti dokumentáció is, amely a 20-21. század fordulóján a komputer-világ és a középkori technika- és technológia-alkalmazás – nevezük jóindulatúan tradíciónak – párhuzamainak és konfliktusainak megvonására ösztönzi a szemlélőt. Balla Gergely fotóművészeti törekvései édesapja képvilágától abban különböznek, hogy közelebb megy motívumához – így hivatkozhatunk az aszfalt-jelzés-, vagy a korlát-varációk képeire – és ezeket a motívumokat esetenként képileg módosítja, már-már eredeti megjelenésüktől függetlenül analizálja, új képpé komponálja. Balla Gergely művészi tevékenysége abban is élesen különbözik édesapja munkásságától, hogy esetenként a fotó számára már csak egy közbeeső alkotói fázis: grafikusművészként gondolkozván és dolgozván, a fényképezőgéppel rögzített valóság-részlet gyakran végső mű-formáját egy-egy grafikai technikai eljárás, ezúttal egy-egy finoman kidolgozott litográfia révén nyeri el.

Balla András és Balla Gergely tematikus, e helyhez, e térséghez rendkívül szoros szálakkal kötődő alkotásai az esztergomi és dorogi fotóművészeti tradíciók rendkívül erős voltát tanúsítják, a napjainkban is jelenvaló fotóművészeti indíttatások és aspirációk, alkotói törekvések folytatásának, beteljesítésének fontosságát hangsúlyozzák. A hely szelleme által

inspiráltan, a helyi színekre, jellegzetességekre alapozva, de a helyi hatókörök határain határozottan túllépve, a lokális érvényességen messze túlmutatón. *(Dorogi Galéria, Dorog, 2012. aug. 31.)*

